ห้องโสตทัศน์วัสดุ "สุนทราภรณ์"

ชวนพิศ สุศันสนีย์

"สุนทราภรณ์" เป็นนามแฝงในการประพันธ์เพลงของ **เอื้อ สุนทรสนาน** ศิลปินที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งของไทย ซึ่งมีผลงานเพลงฝากไว้มากมาย **เอื้อ สุนทรสนาน** ได้ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2524 เนื่องด้วยวันที่ 21 มกราคม ตรงกับวันเกิดของ **เอื้อ สุนทรสนาน** วันที่ 21 มกราคม 2526 ครอบครัว "สุนทราภรณ์" อันมี**นางอาภรณ์ สุนทรสนาน** ภริยาของ **เอื้อ สุนทรสนาน** ได้ทำหนังสือแจ้งความจำนงค์ต่อผู้อำนวยการกองหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ที่จะมอบวัสดุสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัวและผลงานต่าง ๆ ของ**เอื้อ สุนทรสนาน** รวบรวมเก็บไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ เป็นอนุสรณ์แก่ **เอื้อ สุนทรสนาน** โดยครอบครัว "สุนทรสนาน" เป็นผู้มอบเงินให้หอสมุดแห่งชาติดำเนินการก่อสร้าง เป็นค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงและตกแต่งห้อง รวมทั้งจัดหาโสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ ทั้งนี้เพื่อให้บริการด้านโสตทัศนวัสดุต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้าของนักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไป และเพื่อการค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติและผลงานของสุนทราภรณ์

กรมศิลปากร ได้ให้กองหอสมุดแห่งชาติ จัดตั้งห้องโสตทัศนวัสดุขึ้นและให้ใช้ชื่อว่า "สุนทราภรณ์" ตามนามแฝงในการประพันธ์เพลงของ **เอื้อ สุนทรสนาน** โดยปรับปรุงห้อง ณ อาคารชั้น 3 ติดกับห้องสมุดดนตรีทูนกระหม่อมบริพัตร ในเนื้อที่ประมาณ 62 ตารางเมตร ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนตุลาคม 2526 และแล้วเสร็จเมื่อเดือนมกราคม 2527 รวมค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น 386,400 บาท และทำพิธีเปิด เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2527 โดย

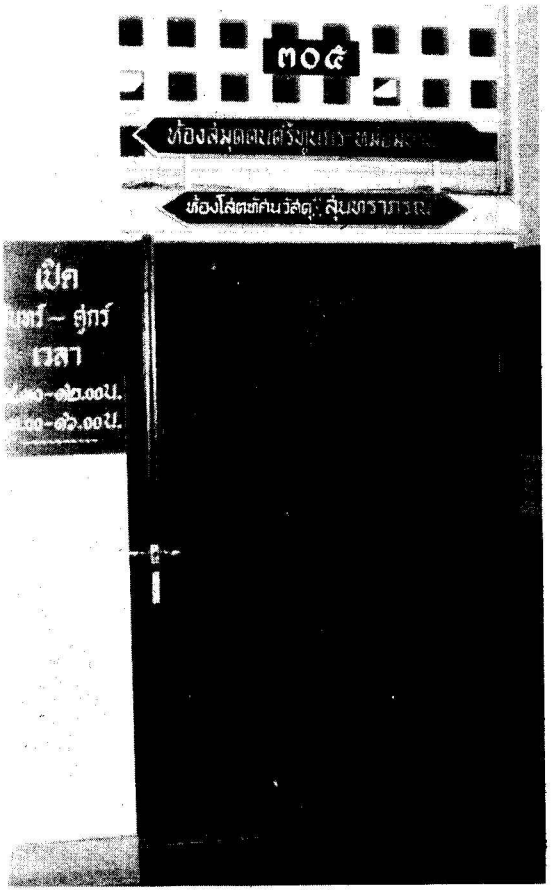

หม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธุ์ เสด็จมาเป็นประธานในพิธีเปิดครั้งนี้

ห้องโสตทัศนวัสดุ "สุนทราภรณ์" สังกัดงานกิจกรรมห้องสมุด ซึ่งมี**นางสาวมาลิน ภัทรภิรมย์** เป็นหัวหน้างาน และมีเจ้าหน้าที่ควบคุม ซึ่งเป็นช่างไฟฟ้า 3 คน คอยให้บริการและควบคุมการใช้โสตทัศนวัสดุและโสตทัศนอุปกรณ์ต่าง ๆ แก่ผู้ใช้บริการ ห้องโสตทัศนวัสดุ

---

* บรรณารักษ์ 5 หัวหน้าฝ่ายวารสารและเอกสาร

"สุนทราภรณ์" ตั้งอยู่ติดกับห้องสมุดดนตรีทูนกระหม่อมบริพัตร ชั้น 3 อาคารหอสมุดแห่งชาติ เป็นห้องขนาด 62 ตารางเมตร พร้อมเครื่องปรับอากาศ ภายในห้องประกอบไปด้วย เครื่องใช้ส่วนตัว เบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ของ **เอื้อ สุนทรสนาน** ซึ่งจัดเก็บไว้ทำนองคล้ายพิพิธภัณฑ์ เครื่องใช้เหล่านี้ได้แก่ ภาพสีน้ำมัน รูปเอื้อ สุนทรสนาน 1 ภาพ นาฬิกา 1 เรือน ไวโอลิน 1 คัน แซกโซ-

โฟน 1 ตัว แคลริเนต 1 ตัว เข็มและเหรียญต่าง ๆ 27 อัน โล่และของที่ระลึกอื่น ๆ 24 ชิ้น ของใช้เบ็ดเตล็ด 17 ชิ้น โต๊ะทำงานพร้อมเก้าอี้ของเอื้อ สุนทรสนาน ขณะรับราชการที่กรมประชาสัมพันธ์ 1 ชุด นอกจากนั้นมีภาพถ่ายชุดต่าง ๆ เช่น ชุดถ่ายกับครอบครัว เป็นต้น

นอกจากสิ่งของเครื่องใช้ของ**เอื้อ สุนทรสนาน** แล้ว ยังประกอบไปด้วยโสตทัศนวัสดุต่าง ๆ ได้แก่

1. แผ่นเสียงและแถบบันทึกเสียงเพลงไทยสากล ผลงานของ เอื้อ สุนทรสนาน และคณะดนตรีสุนทราภรณ์

2. แผ่นเสียงและแถบบันทึกเสียงแบบเรียนภาษาต่างประเทศ

3. แถบบันทึกเสียงคำบรรยาย อภิปราย และสารคดีความรู้ต่าง ๆ

4. แถบบันทึกเสียงนิทาน

5. แถบบันทึกภาพ (Video tape)

6. ภาพยนตร์ (Film)

7. ภาพนิ่ง (Slide)

8. ภาพเลื่อน (Film strip)

9. รูปภาพ

10. หนังสือหรือสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับโสตทัศนวัสดุ

นอกจากโสตทัศนวัสดุแล้ว ก็มีโสตทัศนอุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องเล่นแถบบันทึกเสียงตลับ AKAI พร้อมลำโพง เครื่องแคสเซทเทค TEAC เครื่องหูฟัง TEAC เครื่องลำเนาแถบบันทึกเสียงตลับ TELEX เครื่องฉายภาพนิ่ง KODAK พร้อมจอในตัว เครื่องฉายภาพนิ่งชุดเล็ก

สำหรับครุภัณฑ์อื่น ๆ ที่มีอยู่ภายในห้องโสตทัศนวัสดุ "สุนทราภรณ์" ได้แก่ โต๊ะสำหรับวางของ โต๊ะอ่านหนังสือพร้อมเก้าอี้ 8 ตัว ที่นั่งฟัง (Booth) พร้อมเก้าอี้ 3 ชุด ตู้นิทรรศการ ชั้นวางหนังสือ ตู้เก็บแผ่นเสียง และแถบบันทึกเสียงตลับ ตู้โชว์กระจกสูง ตู้เหล็ก 4 ลิ้นชัก ตู้เหล็กประตู 2 บาน ตู้เหล็กเก็บภาพนิ่ง - ภาพเลื่อน ป้ายนิเทศ และป้ายชื่อห้องโสตทัศนวัสดุ "สุนทราภรณ์" ซึ่งโสตทัศนวัสดุ - อุปกรณ์ ตลอดจนครุภัณฑ์ต่าง ๆ เหล่านี้ได้รับมอบมาจากครอบครัว "สุนทราภรณ์" ทั้งสิ้น

การจัดวัสดุในห้องโสตทัศนวัสดุ "สุนทราภรณ์"

โสตทัศนวัสดุแต่ละประเภทจัดอยู่ในระบบชั้นปิด เรียงตามลำดับเลขทะเบียนจากเลขน้อยไปหาเลขมาก ในการขอใช้บริการ เจ้าหน้าที่จะเป็นผู้หยิบให้ โดยผู้ใช้

ต้องกรอกรายการลงในแบบฟอร์มการขอรับบริการ

ส่วนหนังสือหรือสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับโสตทัศนวัสดุ จัดเก็บในระบบชั้นเปิด โดยจัดหมวดหมู่ระบบทศนิยมของดิวอี้ (D.D.C.) และจัดเรียงตามลำดับเลขน้อยไปหาเลขมาก ผู้ใช้บริการสามารถหยิบอ่านเองได้

เพื่อให้การค้นหาโสตทัศนวัสดุเหล่านี้ เป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็วขึ้น ห้องโสตทัศนวัสดุ "สุนทราภรณ์" ได้จัดทำบัตรรายการ สำหรับวัสดุทุกประเภท ซึ่งบัตรรายการที่จัดทำนี้ จัดทำทั้งบัตรผู้แต่ง บัตรชื่อเรื่อง และบัตรหัวเรื่อง ตัวอย่าง

บัตรรายการแถบบันทึกเสียงตลับ

เลขเรียกโสตทัศนวัสดุ

ถต	ภาณุพันธ์ยุคล, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าและคนอื่น ๆ
25/427-9	อภิปรายเรื่อง รำลึกถึงสุนทราภรณ์ 8 มกราคม 2525
	โดยพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธ์ยุคล,
	คุณหญิง ม.ล. พวงร้อย สนิทวงศ์, ม.ร.ว. ถนัดศรี สวัสดิวัฒน์
	พยงค์ มุกดา ดำเนินการอภิปรายโดย ไพบูลย์ ศุภวารี.
	กรุงเทพมหานคร, หอสมุดแห่งชาติ, 2525
	3 ตลับ 2 ร่องเสียง

บัตรผู้แต่ง

ถต แบบบันทึกเสียงตลับ

25 ตัวเลขสองตัวหลังของ ปี พ.ศ. ที่หอสมุดแห่งชาติได้รับวัสดุนั้น

427-9 เลขทะเบียนลำดับที่ที่วัสดุนั้นเข้ามาในหอสมุดแห่งชาติ

ในการกำหนดหมวดหมู่ของโสตทัศนวัสดุนั้น ให้ใช้อักษรย่อ ดังนี้

ถต = แถบบันทึกเสียงตลับ

ถภ = แถบบันทึกภาพ

ภน = ภาพนิ่ง

FS = Filmstrip

รภ = รูปภาพ เป็นต้น

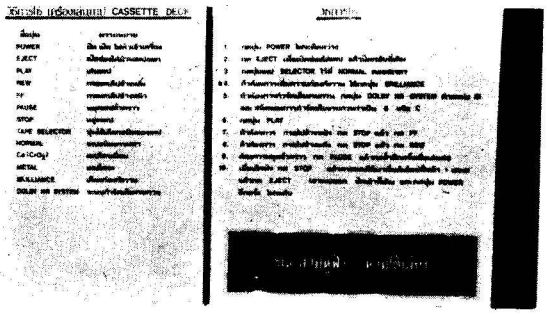

บัตรรายการโสตทัศนวัสดุแต่ละประเภท จะจัดเรียงตามลำดับอักษร ก - ฮ และ A - Z เมื่อผู้ใช้ค้นบัตรได้เรื่องที่ต้องการแล้วให้กรอกลงใน "แบบขอใช้บริการห้องสมุดโสตทัศนวัสดุ" ส่งให้เจ้าหน้าที่พร้อม "บัตรอนุญาตเข้าหอสมุดแห่งชาติ" เจ้าหน้าที่จะเป็นผู้หาให้และนำไปเข้าเครื่องเล่นพร้อมทั้งอธิบายวิธีใช้

แบบขอใช้บริการห้องโสตทัศนวัสดุ

แบบขอใช้บริการห้องโสตทัศนวัสดุสุนทราภรณ์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ข้าพเจ้า.....นามสกุล.....อายุ.....ปี

อาชีพ.....บ้านเลขที่.....ซอย.....

ถนน.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

สำนักงาน/สถานศึกษา.....ซอย.....

ถนน.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

บัตรสมาชิก เลขที่.....มีความประสงค์จะขออนุญาตเข้าใช้บริการต่อไปนี้

รายการที่ต้องการ (ให้บริการครั้งละ 1 รายการ)

1. แถบบันทึกเสียงตลับ หมายเลข.....ชื่อ.....
2. ภาพนิ่ง หมายเลข.....ชื่อ.....
3. ภาพเลื่อน หมายเลข.....ชื่อ.....
4. ภาพพิมพ์ ภาพถ่าย หมายเลข.....ชื่อ.....
5. แผนที่ หมายเลข.....ชื่อ.....
6. แถบบันทึกภาพ (วีดีโอเทป) หมายเลข.....ชื่อ.....
7. อื่น ๆ.....

ผู้ใช้บริการ.....

ผู้อนุญาต.....

นอกจากจะจัดทำบัตรรายการช่วยค้นคว้าแล้ว ห้องโสตทัศนวัสดุ "สุนทราภรณ์" ยังได้จัดทำคู่มือช่วยค้นอื่น ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้และเจ้าหน้าที่เอง ดังต่อไปนี้

1. รายชื่อเพลง สุนทราภรณ์ พร้อมโน๊ตเพลง
2. เพลงเก่าสุนทราภรณ์
3. รายชื่อแถบเสียง
4. เรียนภาษาอังกฤษจากเทป
5. นิทาน
6. ผลงานเพลงของครูเอื้อ สุนทรสนาน
7. รายชื่อสไลด์
8. รายชื่อเพลงสุนทราภรณ์ เป็นต้น

ห้องโสตทัศนวัสดุ "สุนทราภรณ์" เปิดบริการแก่ผู้ใช้ทั่วไป ในระหว่างวันจันทร์ - ศุกร์ เวลา 9.30 - 12.00 น. และ 13.00 - 16.00 น. ปิดบริการในวันเสาร์ - อาทิตย์ และวันนักขัตฤกษ์

การที่ครอบครัว "สุนทรสนาน" ได้รับความร่วมมือจากกรมศิลปากร ในการจัดตั้งห้องโสตทัศนวัสดุ "สุนทราภรณ์" ขึ้นนี้นับเป็นนิมิตที่ดี ในวงการดนตรีไทยสากล นอกจากจะรู้จักกับ เอื้อ สุนทรสนาน เป็นอย่างดีแล้ว นักศึกษา ประชาชนทั่วไปยังได้รับประโยชน์จากการใช้โสตทัศนวัสดุ ซึ่งเป็นสื่อการสอนที่สำคัญต่อการศึกษาในปัจจุบันด้วย

แม้ว่าครอบครัว "สุนทรสนาน" จะได้มอบโสตทัศนวัสดุต่าง ๆ ให้ห้องโสตทัศนวัสดุ "สุนทราภรณ์" เป็นจำนวนหนึ่งแล้วก็ตาม หอสมุดแห่งชาติยังยินดีที่จะขอรับบริจาคโสตทัศนวัสดุ ไม่ว่าจะเป็นแผ่นเสียง แถบบันทึกเสียง ภาพนิ่ง หรือหนังสือสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวกับโสตทัศนวัสดุหรือเพลง และดนตรี คณะสุนทราภรณ์ตลอดจนสารคดีทั่ว ๆ ไป ประชาชนทั่วไปสามารถติดต่อขอบริจาคได้ที่ หอสมุดแห่งชาติ ถนนสามเสน กรุเทพ 3 โทร. 281-5449, 281-3653 ในเวลาราชการหรือติดต่อให้ไปรับที่บ้านก็ได้

อนึ่ง ในเดือนมกราคม 2525 หอสมุดแห่งชาติได้จัดกิจกรรมพิเศษ เนื่องในงานรำลึกถึงสุนทราภรณ์ เนื่องจากตรงกับวันเกิดครบ 6 รอบ ของเอื้อ สุนทรสนาน ซึ่งมีกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ เช่น นิทรรศการ "รำลึกถึงสุนทราภรณ์" อภิปรายเรื่อง "รำลึกถึงสุนทราภรณ์" และการแสดงดนตรีโดยวงดนตรีของสุนทราภรณ์ และเผยแพร่บทความทางวิทยุ เรื่อง "รำลึกถึงสุนทราภรณ์" ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์

จากการที่หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ได้จัดตั้งห้องโสตทัศนวัสดุ "สุนทราภรณ์" และได้จัดกิจกรรมพิเศษ เนื่องในงานรำลึกถึงสุนทราภรณ์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า กรมศิลปากร เห็นความสำคัญของศิลปินไทยที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่ง ที่ได้ฝากผลงานเพลงไว้เป็นจำนวนมาก และเห็นว่าอาชีพศิลปินเป็นอาชีพที่มีเกียรติอาชีพหนึ่ง ไม่ด้อยไปกว่าอาชีพใด ๆ หากได้ทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติและส่วนรวมแล้ว กรมศิลปากรก็ได้ให้การยกย่องเชิดชูเกียรติคุณเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะ เอื้อ สุนทรสนาน ศิลปินผู้ได้มอบมรดกด้านดนตรีแก่บ้านเมือง เพลงของเอื้อ สุนทรสนาน และวงดนตรีคณะสุนทราภรณ์ ได้รับการยอมรับว่า เป็นเพลงและวงดนตรีอมตะไม่รู้จักตาย แม้ว่าสุนทราภรณ์ จะตายไปแล้วก็ตาม เพลงของสุนทราภรณ์จะไม่มีวันตายตามเจ้าของเพลงไปได้อย่างแน่นอน

ประวัติของเอื้อ สุนทรสนาน

(สุนทราภรณ์)

เอื้อ สุนทรสนาน เกิดเมื่อวันเสาร์ที่ 21 มกราคม 2453 ที่ตำบลโรงหวี อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม บิดามารดาชื่อ นายดีและนางแส สุนทรสนาน บิดาเป็นช่างแกะสลักหนังใหญ่ มารดาเป็นชาวสวน มีพี่น้องร่วมบิดามารดา 3 คน คือ

1. *หม่อมไพเราะพจมาน*
2. *นางปาน แสงอนันต์*
3. *นายเอื้อ สุนทรสนาน*

เอื้อ สุนทรสนาน เริ่มการศึกษาที่โรงเรียนวัดใหม่ราษฎร์บูรณะ จังหวัดสมุทรสงคราม หลังจากนั้นก็ย้ายเข้ากรุงเทพฯ และเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนวัดระฆังโฆสิตาราม ธนบุรี จนจบชั้นประถมปีที่สาม จากนั้นเข้าศึกษาที่โรงเรียนพรานหลวง สวนมิสกวัน สังกัดกรมมหรสพ โรงเรียนนี้สอนดนตรีทุกประเภท ทั้งไทยและสากล ซึ่งเอื้อ สุนทรสนาน สนใจดนตรีสากล และสนใจเล่นไวโอลินด้วย ต่อมาได้เข้ารับราชการประจำกองเครื่องสายฝรั่งหลวง กรมมหรสพ กระทรวงวัง

ต่อมา เอื้อ สุนทรสนาน ได้ร้องเพลงเป็นเพลงแรก คือเพลง *"ในฝัน"* ในภาพยนตร์เรื่อง "ถ่านไฟเก่า" และได้เริ่มตั้งวงดนตรีครั้งแรกใช้ชื่อว่า "ไทยฟิล์ม" แต่ต่อมาก็ได้เปลี่ยนชื่อเป็น วงดนตรี "สุนทราภรณ์"

เอื้อ สุนทรสนาน ได้ทำการสมรสกับ *นางสาวอาภรณ์ กรรณสูต* บุตรีพระยาสุนทรบุรี เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2489 มีธิดาคนเดียว คือ *นางสาวอติพร สุนทรสนาน* ซึ่งได้สมรสกับ *ร้อยตำรวจเอกสันติ เสนะวงศ์* มีบุตรี 2 คน ชื่อ *วราภรณ์* กับ *อรอนงค์*

ในภายหลัง เอื้อ สุนทรสนาน ถูกขอตัวมาทำงานที่กรมโฆษณาการและให้ตั้งวงดนตรีแจ๊สขึ้นและรับหน้าที่เป็นหัวหน้าวงตั้งแต่ครั้งนั้นจนเกษียณอายุ

ในด้านการรับราชการนั้น เอื้อ สุนทรสนาน มีตำแหน่งเป็นหัวหน้าแผนกบันเทิงต่างประเทศของกรมประชาสัมพันธ์จนเกษียณอายุ แต่ได้รับราชการจ้างพิเศษในฐานะผู้เชี่ยวชาญการดนตรีต่ออีก 2 ปี และลาออกจากราชการเมื่อปี พ.ศ. 2516

เอื้อ สุนทรสนาน นอกจากจะเป็นผู้มีอัจฉริยะในด้านการประพันธ์เพลงแล้ว ยังเป็นหัวหน้าวงที่มีความสามารถสูง ได้ส่งเสริมนักร้องที่อยู่ในวง ให้มีความสามารถและมีชื่อเสียงเป็นจำนวนมาก อาทิ เช่น มัณฑนา โมรากุล, รวงทอง ทองลั่นทม, วรนุช อารีย์, ชวลี ช่วงวิทย์, ศรีสุดา รัชตวรรณ, รุ่งฤดี แพ่งผ่องใส, ดาวใจ ไพจิตร, โฉมฉาย อรุณฉาน, วินัย จุลบุษปะ, เลิศ ประสมทรัพย์ เป็นต้น

ผลงานด้านดนตรีที่สำคัญของ เอื้อ สุนทรสนาน

พ.ศ. 2479 - เพลงแรกที่แต่งคือ "ยอดตองต้องลม" และเพลงแรกที่ร้องคือ เพลง "ในฝัน"

พ.ศ. 2482 - ก่อตั้งวงดนตรีสุนทราภรณ์ เป็นหัวหน้าวงและควบคุมวงตลอดมาจนถึง พ.ศ. 2524 ปีที่ถึงแก่กรรม

พ.ศ. 2483 - แต่งเพลงปลุกใจเพลงแรก คือ เพลง "รักสงบ"

พ.ศ. 2489 - บรรเลงพระราชนิพนธ์เพลงแรก คือ "ยามเย็น" และแต่งเพลงถวายพระพร เพลงแรกคือ "ราชาเป็นสง่าแห่งแคว้น"

พ.ศ. 2512 - ก่อตั้งโรงเรียนสุนทราภรณ์การดนตรี และดำเนินกิจการมาจนถึงปัจจุบัน

พ.ศ. 2518 - 2519 - ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมดนตรีแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ เพลงสุดท้ายที่ร้อง คือ เพลง *"พระเจ้าทั้งห้า"*

ผลงานเพลงที่แต่งไว้มีหลายประเภท เช่น เพลงถวายพระพร เพลงปลุกใจ เพลงรัก เพลงรำวง เพลงประจำมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เป็นต้น รวมทั้งสิ้นประมาณ 2,000 เพลง

สุนทราภรณ์ได้รับพระราชทานเหรียญต่าง ๆ มากมายหลายครั้ง ที่สำคัญ ๆ คือ เมื่อโอกาสครบรอบ 20 ปี ของวงดนตรีสุนทราภรณ์ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2502 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานเพลงประจำวงดนตรี เมื่อครบรอบ 25 ปี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้เข้าเฝ้าและทรงเจิมหัวหน้าวง และเมื่อครบรอบ 30 ปีของวงดนตรีสุนทราภรณ์ ก็พระราชทานเสมาทองคำ จารึกพระปรมาภิไธยย่อ ภ.ป.ร. เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2512 อันนับเป็นเกียรติสูงสุดในฐานะนักดนตรี และเมื่อถึงแก่กรรมไปแล้ว ก็เป็นผู้หนึ่งที่มีชื่อได้รับพระราชทานโล่เกียรติยศ ในฐานะศิลปินตัวอย่างสาขาผู้ประพันธ์เพลง ประจำปี 2523 - 2524 แผ่นเสียงทองคำพระราชทานครั้งที่ 4

เอื้อ สุนทรสนาน ถึงแก่กรรมด้วยโรคเนื้อร้ายในปอด ที่โรงพยาบาลพญาไท เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2524 รวมอายุได้ 71 ปี 2 เดือน 11 วัน

บรรณานุกรม

คู่มือการใช้ห้องโสตทัศนวัสดุ "สุนทราภรณ์" อัด สำเนา

มาลิน ภัทรภิรมย์ "ประวัติ เอื้อ สุนทรสนาน (สุนทราภรณ์) **ข่าวสารหอสมุดแห่งชาติ** 4,2 (มกราคม 2525) : 1 - 8.

"รายงานกิจกรรมพิเศษ เนื่องในงานรำลึกถึงสุนทราภรณ์" ข่าวสารหอสมุดแห่งชาติ 4,2 (มกราคม 2525) : 25 - 29

ห้องโสตทัศนวัสดุ "สุนทราภรณ์" สัมภาษณ์ นางสาวมาลิน ภัทรภิรมย์ บรรณารักษ์ 7 หัวหน้างานกิจกรรมห้องสมุด กองหอสมุดแห่งชาติ เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2528